

Бранка ЖЕРАЈИЋ
судија

ПРАВА СТИЦАОЦА ИЛИ НАСЛЕДНИКА КУПЦА КАПИТАЛА ИЗ ПРИВАТИЗАЦИОНОГ УГОВОРА НАКОН ЈЕДНОСТРАНОГ РАСКИДА

Резиме

Приватизација представља прелазак својинских права и обавеза на средствима у друштвеној и државној својини у друге облике својине, по пржишним условима у складу са Законом о приватизацији.

Купац кавишала или имовине може бити домаће или стирано правно или физичко лице, са дашим ораничењима.

Пре закључења уговора Аенција за приватизацију, уврђује испуњеност законских услова за закључење уговора, како за физичко тако и за правно лице.

Закон о приватизацији не реулише ушцај стипусне промене правној лица, купаца кавишала, на већ закључен уговор, извршен у смислу Закона о привредним друштвима.

Правни следбеник купаца кавишала (стицалац) је активно леишмисан да у парничном постуйку доказује да нису били испуњени услови за раскид и ошварује права по шом основу, и овлашћен је да настави већ зайочеш парничне постуйке у којима је купац кавишала био стиранка у постуйку. Уколико докаже да је уговор неосновано раскинут, стицалац нема права на стицање стипусних права која је имао купац кавишала, јер су на њеа прешла имовинска али не и ошала права. Такође, стицалац није уговорна стирана у приватизационом уговору и на њеа не може бити пренет друштвени или државни кавишал без сировођења постуй-

ка приватизације, и без провере испуњености услова да ли то лице може бити купац кайијала.

Кључне речи: приватизација, Агенција за приватизацију, стипусне промене, раски ујовора.

I Појам приватизације

Приватизација представља прелазак својинских права и обавеза на средствима у друштвеној и државној својини у друге облике својине, по тржишним условима у складу са законом.¹

Уставом Републике Србије из 2006. године, јамчи се приватна, задружна и јавна својина, а сви облици својине имају једнаку правну заштиту. Постојећа друштвена својина претвара се у приватну својину под условима, на начин и у роковима предвиђеним законом.²

То значи да је у поступку преласка друштвене и државне имовине у друге облике својине, део државне имовине постао јавна својина, а део је поступком приватизације променио облик у приватну својину.

Поступак промене друштвене и државне имовине у приватну својину, регулисан је Законом о приватизацији (Сл. јласник РС, бр. 38/2001, 18/2003, 45/2005, 123/2007 и 123/2007), (мада је јосиујак промене облика својине зайочет још Законом о својинској трансформацији Сл. јласник РС, бр. 32/97), којим је у члану 1 и 3 прописано да је предмет приватизације друштвени и државни капитал у субјекту приватизације, исказан у акцијама или уделитема (зависно од облика организовања привредног друштва).

Приватизација се спроводи кроз продају капитала (путем јавног тендера или јавне аукције) и путем преноса капитала без накнаде (за посленим или грађанима). Истим законом прописано је и оснивање Агенције за приватизацију.

Агенција за приватизацију је правно лице које продаје имовину и капитал, промовише, иницира, спроводи и контролише поступак продаје.

II Циљ и поступак продаје

Циљ поступка приватизације није сама продаја друштвеног и државног капитала, већ и стварање услова за развој привреде и пости-

1 Устав Републике Србије (Сл. јласник РС, бр. 1/90) чл. 59.

2 Устав Републике Србије (Сл. јласник РС, бр. 98/2006) чл. 86.

зање социјалне стабилности. То значи да је интерес друштва, поред постизања највише купопродајне цене и обезбеђење да субјекат приватизације, као трансформисан привредни субјекат настави да обавља привредну делатност за коју је био регистрован, у ком би запослени наставили да раде и остварују законска права по основу рада, као лица оспособљена за обављање те делатности, на који начин се постиже и социјална стабилност друштва.

То даље значи да је дужност Агенције за приватизацију да поступком продаје постигне тако постављене циљеве, а не само да капитал или имовина промени својински облик.

Прелазак друштвене или државне имовине у приватну настаје на основу закљученог Уговора о продаји. Како се наведени уговор закључује након спроведеног законом прописаног поступка, на основу ког долази до статусне промене субјекта приватизације, то уговор закључен у смислу одредби Закона о приватизацији између Купца капитала и Агенције за приватизацију, као продавца капитала и имовине, има тројаки карактер и то јавноправни, облигационоправни и статусни.

Наиме, Агенција за приватизацију, која послује у складу са прописима о јавним службама, у смислу Закона о Агенцији за приватизацију, обавља делатност посредовања у продаји државног и друштвеног капитала и имовине, и активно учествује у свим фазама приватизације, тако што обавља послове промоције приватизације, иницирања приватизације, спровођења приватизације као и контроле поступка приватизације.³ Поступак у ком Агенција за приватизацију, врши своју делатност, има карактер управног поступка, обзиром да Агенција у том поступку врши јавноправна овлашћења.

По правилу, субјекат приватизације покреће поступак, мада то може учинити и министар надлежан за послове приватизације и заинтересовани купац, сачињава програм приватизације и прикупља документацију за приватизацију, ради утврђења вредности капитала, а Агенција за приватизацију контролише садржај програма приватизације, објављује проспекат и прикупља податке о потенцијалним купцима.⁴ Уредбом Владе РС прописана је методологија процене вредности капитала или имовине субјекта приватизације.

Након спроведеног поступка продаје (без обзира на метод) Агенција за приватизацију ступа у облигационоправни однос са Купцем капитала и закључује Уговор о продаји у смислу члана 41 Закона о приватизацији. На наведени уговорни однос, при тумачењу права и оба-

3 Закон о Агенцији за приватизацију (Сл. гласник РС, бр. 38/01, 135/04 – 30/10), чл. 6.

4 Закон о приватизацији, (Сл. гласник РС, бр. 38/01, 18/03 – 30/10), чл. 16 и 17.

веза уговорних страна, примењују се одредбе Закона о приватизацији као *lex specialis*, као и прописи донети на основу тог закона, а потом одредбе општег закона тј. Закона о облигационим односима.

Након закључења уговора, и испуњености услова из уговора (уплата купопродајне цене, достављање средстава обезбеђења и сл.), код субјекта приватизације долази до статусне промене, тако што субјекат приватизације доноси одлуку о промени облика организовања у друштво капитала у смислу Закона о привредним друштвима, на основу које одлуке се спроводи упис статусне промене у Регистар привредних субјеката који се води код Агенције за привредне регистре, у смислу одредби Закона о регистрацији привредних субјеката.

III Контрола извршења уговора

Агенција за приватизацију, осим чињенице да је уговорна страна у закљученом уговору и као Продавац, има и јавноправна овлашћења контроле извршења уговора. Наиме, Агенција за приватизацију прати испуњење уговором преузетих обавеза Купца па у случају да у том поступку утврди да Купац не испуњава уговором преузете обавезе, има право, али и дужност, да након истека накнадно остављеног рока за испуњење, једнострано раскине уговор.

То значи да је утврђивање испуњености услова за раскид уговора из члана 41а став 1 тачка 1 до 7 Закона о приватизацији искључиво у надлежности Агенције за приватизацију, у смислу Закона о Агенцији за приватизацију која, у оквиру поверених јавноправних овлашћења контролише извршење уговора о продаји капитала или имовине од стране купца капитала субјекта приватизације и раскида га уколико утврди да је дошло до повреде уговорних обавеза.

Из наведеног следи да изјава о једностраном раскиду има карактер изјаве воље једне уговорне стране из облигационоправног односа упућене другој уговорној страни, дате након утврђења испуњености услова за једнострану раскид у поступку контроле извршења уговора.

IV Раскид и статусне промене

Купац капитала, који сматра да је Агенција неосновано раскинула Уговор о купопродаји, има право да у судском поступку доказује да нису били испуњени услови за раскид уговора, односно да је Агенција погрешно утврдила да је Купац повредио неку уговорну одредбу, односно да није испунио преузете обавезе, због чега је уговор и раскинут.

Закон о приватизацији као *lex specialis* закон, којим је регулисан поступак приватизације, не прописује која је правна последица погрешне одлуке Агенције за приватизацију донете у поступку контроле извршења уговора, односно погрешног утврђења да је Купац капитала повредио уговором преузете обавезе због чега је Агенција за приватизацију раскинула уговор, односно која је правна последица неосновано дате изјаве о раскиду уговора због неизвршења.

У тим ситуацијима своју правну заштиту Купци капитала су тражили у судским поступцима иницираним пред привредним судовима, па су постављали различите тужбене захтеве, у зависности од саме жеље, али и од процене могућности усвајања постављеног тужбеног захтева, позивајући се на општа правила облигационог права. Па тако купци капитала, у поступцима у којима оспоравају раскидне разлоге и правилност одлуке Агенције, иницираним пред привредним судовима постављају тужбене захтеве којим траже утврђење да је уговор и даље на снази, да уговор производи правно дејство, затим да не производи правно дејство обавештење о раскиду уговора, да постоји правни однос између Купца и Агенције по основу Уговора, утврђење ништавости изјаве о једностаном раскиду, као и накнаду штете.

У поступцима у којима су Купци капитала подносили тужбе којима су тражили утврђење да је ништаво и да не производи правно дејство обавештење Агенције о раскиду Уговора о продаји друштвеног капитала, због неиспуњења, свој правни став су образлагали да наведено обавештење представља управни акт који је Агенција за приватизацију донела након спроведеног поступка контроле испуњења уговором преузетих обавеза.

Међутим, судска пракса привредних судова је стала на становиште да дато обавештење не представља управни акт, већ изјаву воље једне уговорне стране дате другој уговорној страни, те не може бити предмет побијања.

Закон о Агенцији за приватизацију не прописује начин и поступак контроле испуњења уговора, већ у оквиру делатности Агенције прописује да иста контролише поступак приватизације, у оквиру кога прати извршење уговора. У судским поступцима који су иницирани након раскида уговора може се уочити да је Агенција за приватизацију вршила редовне контроле субјекта приватизације у току трајања извршења уговора, у одређеним временским размацима који су се разликовали од случаја до случаја, и увек приликом извршене контроле сачињавала записник, који је достављан како субјекту приватизације тако и купцу капитала. Такође је уочено да код сачињавања записника није тражена сагласност купца о утврђеним чињеницама нити је купац капитала имао

могућност да стави примедбе на записник, мада су то купци капитала често радили достављајући Агенцији писане примедбе за записник или изјаве о несагласности са чињеницама утврђеним записнички. Записници су сачињавани након контроле у Агенцији и достављани Купцу капитала али и субјекту приватизације.

Обзиром да Закон о приватизацији не прописује други правни пут, то Купац капитала може у судском поступку да доказује да нису били испуњени законски разлози за једнострани раскид уговора од стране Агенције за приватизацију, тј. да купац капитала није повредио уговорне обавезе, а што Купци капитала и чине, па се пред привредним судовима воде поступци по тужбама којима су тражили заштиту својих права, и то тако што су тужбеним захтевима тражили утврђење да је уговор на правној снази или да производи правно дејство, да постоји уговорни однос између купца капитала и Агенције за приватизацију као и захтеве за накнаду штете.

Међутим, од дана закључења уговора, као и током трајања извшења уговора, а посебно у ситуацији када је Агенција за приватизацију раскинула уговор о продаји капитала или имовине, због неиспуњења, па до утврђења да нису били испуњени услови за раскид (што се обично утврђује у судском поступку тј. до правноснажности одлуке) код Купца капитала може доћи до промене правног субјективитета и то статусне промене, уколико је купац правно лице, као и до ситуације да физичко лице умре или изгуби пословну способност.

Као што је то претходно наведено, Закон о приватизацији је прописао да купац капитала може бити физичко и правно домаће и страно лице. Међутим, наведени Закон је прописао и ограничења таксативно прописујући ко не може бити купац капитала. То значи да купац капитала не може бити свако домаће или страно правно или физичко лице, већ само лице које не спада у круг лица за које постоји забрана.

Тако на пример, купац капитала не може бити домаће правно лице које послује већинским друштвеном капиталом, физичко и правно лице које има доспеле неизмирене обавезе према субјекту приватизације, са којим је раскинут уговор о продаји капитала или имовине због неизвршења уговорних обавеза, физичко лице које је осуђивано или против кога се води поступак за одређена кривична дела, као и правно лице у ком се такво лице сматра контролним чланом или контролним акционаром, као ни правно лице које је зависно или матично у односу на субјекат приватизације, те чланови комисије и њихови сродници, као и правна лица у власништву чланова комисије и њихових сродника и др.⁵

5 Закон о приватизацији, (Сл. *Њасник РС*, бр. 38/01, 18/03 – 30/10, чл. 12; Уредба о продаји капитала и имовине јавном аукцијом (Сл. *Њасник РС*, бр. 55/05, 91/07, 96/08, 98/09), чл. 20.

Испуњеност услова да ли се неко лице може појавити као купац врши Агенција за приватизацију, и то након поднете пријаве физичког или правног лица са прописаном документацијом, уз коју се доставља доказ о уплати депозита (или банкарска гаранција) и потписан нацрт уговора. Након провере испуњености услова Агенција даје одобрење за учешће на аукцији, уколико се поступак приватизације спроводи јавном аукцијом, док проверу испуњености услова за учешће на јавном тендеру врши тендерска комисија.

Након спроведеног поступка продаје капитала или имовине (у поступку јавне аукције или јавног тендера) Агенција за приватизацију закључује уговор са лицем који је проглашен купцем након спроведеног поступка аукције или са лицем које је доставило најповољнију тендерску понуду.

Тек по испуњености свих наведених услова и окончања поступка продаје, стиче се статус купца капитала.

Након тога се приступа извршењу уговора и то тако што дотадашњи органи субјекта приватизације заказују оснивачку скупштину акционара, на којој се доноси одлука о организовању субјекта приватизације као друштва капитала и избору органа управљања, сходно Закону о привредним друштвима, након чега се приступа испуњењу и осталих уговорних обавеза, чије извршење се врши сукцесивно, током трајања уговора (инвестиционо улагање, обезбеђење континуитета пословања, права запослених и сл.).

Потребно је напоменути да је трајање извршења уговора закљученог у приватизационом поступку различито (зависно од услова уговора). Тако нпр. уколико се купопродајна цена исплаћује на рате онда уговорна престација траје до 6 (шест) година, а уколико је купопродајна цена исплаћена у целости онда две или три године, зависно који временски период је купац преузео обавезу да обезбеди континуитет пословања и испуњење социјалног статуса радника, док се уговорена обавеза инвестирања у субјекат приватизације уговара обично у року до једне године.

У ситуацији када је Агенција за приватизацију, у поступку контроле, утврдила да субјекат приватизације обавља регистровану делатност, да није било отуђења имовине, да радници оставарују права по основу рада, да је извршено инвестиционо улагање, да је достављена банкарска гаранција, те да није било кашњења у уплати купопродајне цене, евентуалне статусне промене купца капитала нису од значаја.

Међутим, у пракси се поставило питање, шта се дешава, уколико је Агенција за приватизацију једнострано раскинула уговор, због неиспуњења, а у периоду трајања приватизационог уговора, одлуком

оснивача купца капитала, због потребе даљег рада и пословања, или неког другог разлога, дође до статусне промене купца капитала, у складу са Законом о привредним друштвима, или је купац капитала физичко лице, које је у међувремену умрло, а правни следбеници односно наследници сматрају да није било повреде уговорних обавеза, односно да није било услова за раскид уговора. Наиме, која права има правни следбеник или наследник купца капитала, уколико докаже да нису били испуњени услови за раскид, те да ли је активно легитимисан да у парничном поступку доказује наведене чињенице ради остварења права, као и да ли је овлашћен да настави већ започети парнични поступак у ком је купац капитала био странка у поступку.

Агенција за приватизацију, обављајући своју делатност, утврдила је да су испуњени услови за раскид уговора, због неиспуњења, и након тога доставила купцу капитала обавештење о раскиду.

Даном достављања обавештења о раскиду, исто је произвело правно дејство и уговор је раскинут.

Након једностраног раскида уговора од стране Агенције за приватизацију, као уговорне стране, којој је претходио поступак контроле извршења уговора, у ком Агенција врши јавноправна овлашћења, долази опет до статусне промене субјекта приватизације, узроковане раскидом уговора о купопродаји друштвеног капитала, тако што су акције које су биле предмет купопродаје враћене у режим друштвене имовине, и дате на управљање Агенцији за приватизацију, која има законску обавезу да изврши њихову поновну продају.

Статусне промене привредних субјеката су спајање (спајање уз припајање и спајање уз оснивање) подела (подела уз припајање, подела уз оснивање, подела уз припајање и подела уз оснивање) и одвајање (одвајање уз припајање, одвајање уз оснивање и одвајање уз припајање и одвајање уз оснивање).⁶

Код статусне промене спајања уз припајање једно привредно друштво престаје да постоји без ликвидације преносећи другом постојећем друштву целокупну своју имовину и обавезу уз замену за акције или удела, док код спајања уз оснивање два или више привредних субјеката престају да постоје и преносе своју имовину и обавезе на новоформирано друштво.

Код статусне промене поделе једно привредно друштво престаје да постоји без ликвидације преносећи на два или више постојећих друштава целокупну своју имовину и обавезу уз замену за акције или удела, док код поделе уз оснивање имовина се преноси на два или више новоформирана привредна друштва.

6 Закон о привредним друштвима (Сл. гласник РС, бр.125/2004), чл. 381–382.

Код статусне промене одвајање уз припајање као и уз оснивање привредно друштво наставља да постоји, али један или више делова имовине преноси другом правном лицу постојећем или новоформираном.

Уколико је код купаца капитала, као уговорне стране, дошло до статусне промене али тако да је купац капитала као правно лице наставило да постоји, без обзира на извршену статусну промену, то нема утицаја на права и обавезе тог правног лица као Купца капитала из уговора о купопродаји капитала или имовине, и питање активне легитимације није спорно.

Међутим, сасвим је друга ситуација уколико је купац капитала, услед статусне промене, у току трајања извршења уговора, односно пре покретања парничног поступка или у току поступка, престао да постоји, без спровођења ликвидације нпр. услед статусне промене припајања другом правном лицу (што и јесте најчешћи случај) које промене су спроведене и регистроване.

У тој ситуацији, а имајући у виду да је правна последица статусне промене спајања уз припајање таква да имовина друштва која престаје припајањем, укључујући ненамирена потраживања према трећим лицима, прелази на друштво стицаоца, па како у имовину улазе и потраживања, то је стицалац активно легитимисан на подношење захтева на име потраживања, по основу уговора које је закључило правно лице које му је припојено, као његов универзални сукцесор.

Такође, у ситуацији када је купац капитала физичко лице, које је у међувремену умрло, његов наследник је активно легитимисан на подношења захтева на име потраживања из уговора које је закључио његов оставилац.

Међутим, иако стицалац, као универзални сукцесор Купца капитала или имовине, као и наследник физичког лица, има права на потраживања из уговора о куповини, стицалац је стекао одређена облигациона права и то само имовинска права.

Наиме, Купац капитала је на основу закљученог уговора стекао и статусна права према субјекту приватизације, па је куповином имовине или капитала постао власник акција или удела привредног субјекта чији капитал и имовина је била предмет приватизације, али стицалац, или наследник, не би могао претендовати на стицање и тих права, тј. статусних права која је имао купац капитала. Ово из разлога што иако је стицалац универзални сукцесор купца капитала или имовине, као и наследник физичког лица, на њега су само прешла имовинска али не и остала права, обзиром да стечена статусна права нису преносива, јер се ради о врсти личних права. Чињеница је да су лична права везана за

појам личности тј. физичког лица, али одређена лична права, као што је оснивачко право могу бити везана и за правно лице, обзиром на природу и карактер оснивачких права, која су иста без обзира да ли наведено право има физичко или правно лице, односно да ли је оснивач физичко или правно лице.

То значи, да би стицалац или наследник, у ситуацији када би доказао да је Агенција за приватизацију неосновано раскинула уговор о продаји капитала или имовине, због неиспуњења, имао право да захтева накнаду штете због неосновано раскинутог уговора између купца капитала, чији је он сукцесор или наследник, и Агенције за приватизацију, али не и право на повраћај одузетих акција субјекта приватизације, које су након раскида уговора пренете Акцијском фонду односно Агенцији за приватизацију, или право да тражи утврђење да постоји правни однос између стицаоца, као универзалног сукцесора Купца капитала и Агенције за приватизацију, по основу Уговора о продаји капитала или имовине.

У супротном, уколико би се стало на становиште да стицалац или наследник може стећи и статусна права лица које му је припојено, из приватизационог уговора, на стицаоца би се пренео друштвени или државни капитал без спровођења поступка приватизације у смислу Закона о приватизацији, и без провере испуњености услова да ли наведено правно или физичко лице може бити купац капитала у смислу императивних законских одредби које прописује ко може бити купац капитала. То значи да је држава у циљу заштите јавног поретка ограничила право одређеним правним и физичким лицима да стичу друштвени или државни капитал у поступку приватизације, тј. да се појављују као купци капитала или имовине, па би омогућавање правним наследницима да стичу наведена права из приватизационих уговора, било супротно интересима друштва.

Како је то већ наглашено, уговор о продаји капитала или имовине, представља посебну врсту уговора, приватизационог уговора (облигационог, статусног и јавног карактера), па стицалац или наследник не би био активно легитимисан ни за подношење захтева за утврђење да постоји правни (уговорни) однос између стицаоца или наследника, који није био уговорна страна, и Агенције за приватизацију.

Из наведеног следи да у случају статусне промене купца капитала, уколико купац капитала престаје да постоји без спровођења ликвидације, на сукцесора из приватизационог уговора, прелазе ограничена права, условљена правном природом приватизационог уговора и то имовинска права, али не и статусна права.

Branka ŽERAJIĆ
Judge

RIGHTS OF LEGAL SUCCESSOR OR HEIR OF ACQUIRER IN A PRIVATIZATION CONTRACT AFTER THE RECISION

Summary

Privatization is the transfer of property rights and obligations of the funds of social and state property into other property, according to market conditions in accordance with the Law on Privatization.

The buyer of capital or assets may be domestic or foreign legal entity or person, with the given constraints.

Before the conclusion the Privatization Agency, determines solidity of the legal requirements for concluding contracts for both the foreign legal entity or person.

Privatisation Act does not regulate the impact of mergers of legal entities, customer capitals, on the already concluded contract, reliance in terms of the Companies.

Legal successor of customer capital (the acquirer) is actively legitimated to prove in civil proceedings that the requirements were not met for termination and shall exercise the rights on that basis, and is authorized to continue the already initiated civil proceedings in which the buyer of capital was a party. Demonstrating that the contract was wrongfully terminated, the licensee has no right to acquire their rights, which had a buyer of capital, as it crossed the property but no other rights. Also, the licensee is not party to the privatization contract and it can not be transferred to social or state capital without the implementation of the privatization process, and without checking eligibility if the person can be a buyer of capital.

Key words: *privatization, Agency for privatization, mergers and acquisitions, contract recision.*